

(Qds sava: Mqdds mant thlkd (MQAL

Dnyann n qdim hrlrindn olan Qds 3 smavi dinin - slam, Xristianlq v Yhudiliyin mqdds hri hesab .olunur

Müslmanlar ü¸ün n müqdds yerlrdn biri Hram s-rif mscidinin yerldiyi müqdds mbdgah kompleksidir. Buraya slam dünyas ü¸ün hmiyytin gör 3-cü ibadt yeri saylan l-qa ms¸idi .d daxildir

l-qa mscidinin müslmanlar ü¸ün xüsusi hmiyyti var. Bel ki, müslmanlarn ilk qiblsi Qüds idi. Bundan baqa slam peymbri Hzrti Mhmmd (s..s) bu hrdn meraca gedib. l-qa mscidinin ad müqdds Quranda da ¸kilir. Bel ki, bu mscid Quranda "mübark mkan" adlandrlr. Mscidin ad Mhmmd Peymbri (s..s) salnda Mkky n uzaq yerd olmas sbbindn “Mscidi l-qa” adlandrlb. .Ancaq bu müqdds mkann tarixi slamdan ¸ox-¸ox qdim gedir Tarixn Qüds urunda daim amansz mübariz gedib, hr müxtlif dövltlrin ordularnn hücumlarna mruz qalb, müxtlif dövltlrin trkibind olub. 1517-ci ildn 1917-ci ildk is hr Osmanl imperiyas nzart edib. Qüds ümumilikd 2 df darmadan edilib, 23 df iala, 52 df hücuma mruz qalb, 44 df l .ke¸irilib v yenidn azad edilib

1517-ci ild Yaxn rqin Osmanl imperiyasnn razilrin qatlmaz il Qüdsün v l-qa mscidinin uzun bir sabitlik dönmi balayb. Osmanllar slamda böyük yeri olan bu müqdds mkana xüsusi diqqt göstriblr, daim onu tmir v brpa edibl. 1538-ci ild darmadan edilm hrin divarlar Sultan Süleyman Qanununin .hökmrnl altnda yenidn hörülüb

Qüds ü¸ böyük din arasndak orta q nöqt kimi briyyt tarixind özl bir hmiyyt dayr. Uzun müddt müslman, xristian v yhudilr Qüdsd dinc yana yaasalar da, 20-ci srin vllrind yhudilrin qdim torpaqlarda yhudi dövlti qurmaq ideyas yenidn bölgd sabitliyin pozulmasna, qardurmaya, .müharibl, illrl davam edn münaqiy gtirib ¸xarb

20-ci srin vllrind, daha dqiqi, 1918-ci ild Birinci Dünya Mühairbsinin baa ¸atmas, Osmanl imperiyasnn dalmas il yhudilr öz planlarn hyata ke¸irmk ü¸ün daha da falladlar. Britaniya imperiyasnn ial altna düdükdn sonra Flstin razilrinin yhudildirilmsi prosesin balanld. Silaha sarlan yhudilr flstinlilri öz torpaqlarndan qovmaa baladrlar. kinci Dünya Mühairbsinin balanmas il Yaxn rq diqqt azald v bundan yaralnan yhudilr Flstind .daha da möhkmlndir

Nhayt, onlar öz mqsdrlin nail ola bildir. Bel ki, 1947-ci il noyabr 29-da BMT Flstin razilrind srail v Flstin dövltlrinin yaradlmas il bal qarar qbul etdi. BMT qtnamsin sasn, bölgd iki dövlt yaradlmal, Qüds hri is 3 dinin müqdds hri olaraq .neytral, beynlxalq statuslu hr olmal idi

BMT-nin qarndan sonra srail dövlti yaradlsa da, flstinlilr o zaman öz dövltini yarada bilmdilr. 1948-ci ild srail Qüdsün qrb hissini, 1967-ci ildki 6 günük savada is bütövlükd hri ial edir. 1968-ci il oktyabr 10-da Aytullah Xomeyni Flstinin "l-Fth" tkilatnn nümayndrlri il görüdükdn sonra ri zkat vergisinin bir hissini Flstin mücahidrlin ayrmas bard ftva verir. Bu hadis Flstin münaqisinin dini ¸alarn daha da gücindirir. Artq bu münaqi müslmanlar ü¸ün ilk qiblnin ial hadissi idi, onun azadl urunda mübariz is bir nöy müqdds

.vzify çevrilir

Qüdsün statusu bu gün d mübahis predmeti olaraq qamaqda davam edir. Hm srail, hm d Flstin Muxtariyyti Qüdsü öz paytaxt sayr, lakin flstinlilrin ksriyyti de-fakto buraya getmk hüququndan mhrumdur. srailin rqi Qüds üzrind suverenliyi is BMT v dünyann ksr düvltlri trfindn .tannmayb

Bu gün trflri yenidn danqlar masas arxasnda yldirmy v 70 il yaxndr davam edn münaqini çözmy yönln sylr davam etdirilir. Lakin son vaxtlar AB v srail trfindn sülh prosesin qar yönln sylr güclnib. Bel ki, Qüdsü srailin paytaxt olaraq tanyaca bard AB prezidenti Donald Trampn .byanat flstinlilr, elc d beynlxalq ictimaiyyt trfindn narazlqla qarlanmaqdadr Flstin rsmilri hesab edirlr ki, Qüds dair AB siyastinin dyimsi "iki dövlt" prinsipin son qoymaq v "müharib elan" demkdir. srail is ciddi-chdl dünyan .Qüdsü srailin paytaxt olaraq tanmaa sslyir

Qüdsün statusu srail-Flstin münaqisinin sas problemlrindn biridir. 1967-ci ild Altgünlük müharibdn sonra srail rqi Qüdsü ial etmidis, 1980-ci ild tsdiqlnn qanunla is hri srailin "bölünmz paytaxt" elan etdi. rblr d rqi Qüdsü glckd qurulacaq Flstin dövltinin paytaxt hesab edirlr. Hazrda srail parlamenti, prezident administrasiyas v rsmi hökumt qurumlar Qüdsd .yerlir.Lakin mübahisli hrd heç bir xarici sfirlik yoxdur 1967-ci ildn etibarn srail bölügd salnm n az 10 mskn tqribn 200 min yhudi sakin .köçürüb

Hazrda Qüdsün 850 min yaxn halisi var. Sakinlrin 37 faizi rb, 61 faizi is yhudidir. Qüdsdki yhudi msknlri beynlxalq hüquq baxmndan qanunsuz saylr. .Ancaq srail bunu qbul etmir

Bu gün qdr heç bir ölk Qüdsü srailin paytaxt kimi tanmayb. 1993-cü ild imzalanm Oslo sülh müqavilsin gör is Qüdsün yekun statusu sülh danqlarnn glck mrhlrind müzakir .olunmaldr

Trampn Qüdsün srailin paytaxt olaraq tannmas bard byanat dünya ölkrlri trfindn d tnqidl qarlanb. Türkiy is srail diplomatik laqlrini kscyini deyib. Avropa Birliyindn tutmu BMT-y qdr ksr beynlxalq tkilatlar, Almaniya, Fransa, .Böyük Britaniya kimi ölkrlr Trampn son qrarna etiraz ifad edibl Flstinlilrin Hmas hrkatnn lideri smayl Haniy Qüdsün tannmasnn "thlükli .eskalasiyaya" sbb olacan bildirir

Siyasi müahidçilrin fikrinc, Trampn mlum byanat beynlxalq hüququ, Flstin xalqnn haqlarn pozmaq, müslman dünyasnn lyaqtini alçaltmaq chdidir. Onlarn fikrinc, bu byanat AB-n Yaxn rq siyastind vasitçi rolunu heç endirdi, müslman dünyasnn, beynlxalq hüquq sistemi v dünyada daltin dümni olduunu ortaya qoydu. Ortodoks ifrat yhudi dinçilrinin israrna gör Qüdsün srailin vahid v toxunulmaz paytaxt elan edilmsi onun azad hr kimi statusunun üzrinn xtt çkir. kincisi, münaqini daha çxlmaz .vziyyt, ölüm-dirim sviyysin çatdr

Trampn byanat müslman dünyas, beynlxalq tkilatlar, htta Avropa dövltlri trfindn srt tnqid olunsa v böyük narazlq yaratsa da, Qüdsün srailin paytaxt kimi tannmas yönünd chdlr davam etdirilir. Özü d bu msld Donald Trampn kürkn v müaviri Cered Kunerin canfanl diqqtdn yaynmr. Az önc srail-Flstin sülh plan haqqnda danarkn Cered Kuner bildirib ki, bu plan problemlrin siyasi yolla hll edilmsi üçün yax bir balancdr: "Donald Tramp srail il Flstin arasdak problemin hll yolunu tapmaq üçün mn

tapıq verib. Qüdsün srailin paytaxt v Qolan tprinin d srailin torpa oldu .;hıqtını görmlıyık"&rsquo

Onu da qeyd edk ki, Trampn Yaxn rı üzr müavırlrının banda kürknı Cared Kuner durur. Yhudi olan Kuner ortodoksal iudaizm ball il mhurdur. Onun bu ball o qdr böyükür ki, Trampn qz vanka onunla ail hyat qurmaq .üçün iudaizmi qbul edib. Fikrimizc, burada lav rh ehtiyac yoxdur AB prezidenti Donald Tramp Qüdsü srailin paytaxt kimi tanmaq qrarn" heç bir siyasi bacar olmayan dar çrçivli xslrin güclü tsiri altnda qbul edib". Bu sözlrin müllifi olan Rusiya Elmlr Akademiyasnn rıünaslq nstitutunun rhbri Vitali Naumkin hesab edir ki, bu qrar son drc xoaglmz, o cümldn AB-n özü üçün yax olmayan nticl sbb olacaq Naumkinin fikrinc, Trampn trafnda onun Yaxn rı siyastını müyyn edn bacarqsız adamlar var: "Onlarn ad da, onlarn mara da hamya mlumdur. Onlardan n az 3 nfri sraild ."qat saçlarn trfdardr

ctimai ryin öyınlmsi is göstrib ki, amerikalarn 81 faizi Trapmn qrar qbul edn zaman bacarqsız ail üzvlri v xsi hüquqünaslarna deyil, Yaxn rı üzr .mütxssislrl mslhtlmsini istyir

Siyasi ekspertlrin fikrinc, Trampn bel bir addm atamasnn sas sbblrindn biri seçki kampanyasnda verdiyi vdlrin çoxunu hyata keçir bilmmsidir. AB prezidentini bel addm atmaa mcbur edn ikinci sbb Trampn daxili siyastd kursu liberal yhudilrl, baqa söz, Amerikadak hakim yhudilrl dostluq axtarmaqdan ortodoks-yhidlr v xristian sionistlr doru dyimsidir. Bir çox politoloqlar hesab edirlr ki, Trampn bu addm AB xarici siyasti üçün öz qapsna güclü .zrbdir

Bellikl, son illr Avropa ölklrinin Flstin dövltinin tannmas istiqamtind addmlar atmasna rmn, Trampn Qüdsü srailin paytaxt olaraq tanyaca vdi sülh inam tamamil öldürüb. Faktiki olaraq, sülh plan ad altnda münaqinin eskalasiyasna rvac verilir. Bu siyast Flstin xalqnn taleyini sual altnda qoyur. Siyasi, mdni hüquqlar mhudladrlan, ar blokada v tzyiq altnda yaayan flstinlilr indi bütün bunlardan daha ar bir snaq qarsndadrlar. Dünya bu haqsızla sssiz qalmamal, n qdim “dinlr hri” il bal mslnin dinlrin sava sbbi .olmasnn qars almaldr

Müllif: Zahid

Mnb: Teleqraf.com